

Inga **ābele**

VÍTR PROMĚNLIVÝCH SMĚRŮ

≡ KNIHA ZLÍN

Kniha vychází s laskavou podporou lotyšského Státního fondu kulturního kapitálu, Lotyšského literárního centra a Mezinárodního domu spisovatelů a překladatelů ve Ventspilsu.

Mēs pateicamies Valsts kultūrkapitāla fondam, Latvijas Literatūras centram un Ventspils Starptautiskai rakstnieku un tulkotāju mājai par atbalstu.

Copyright © Inga Ābele, 2004

Translation © Lenka Matoušková, 2009

Cover and layout © Lucie Mrázová, 2009

ISBN 978-80-87162-56-9

Když budeš ležet tiše a bez pohnutí, možná zaslechněš pod okny pobíhat kentaury. To řekla jednou Emma, která teď stojí o několik městských čtvrtí dál na prahu evangelicko-luteránského kostela a čeká, až si ji vezmu. Ať se snažím sebevíc, nedaří se mi zaslechnout jediného kentaura. Za okny šumí vodopád ulice. Slyším obvyklý hluk města, proudí do místnosti, pomalu se točí jako vír uprostřed světa a nakonec odtéká spolu s mravenci a šváby štěrbínami ve dveřích. Na posteli u zdi spí moje neteř. Přemýšlím o všem možném a pozoruji, jak se spánek chladnými prsty dotýká obličeje dítěte, jak se zachvěje v řasách nebo chvatně přelétne přes tvář jako nenadálý jas.

Nebylo vůbec lehké ji přemluvit, aby zavřela oči. Cítil jsem, jak napjatě na mě Emma čeká na kamených schodech, kde vrány poskakují z kříže na kříž a do zčernalého sněhu se tiše snášejí zaprášené smrkové jehličky. A možná proto se řeč stočila ke kentaurům. Malá se ptala, jestli na ně věřím, a já nevěděl, co říct. A co že o nich vůbec vím. Řekl jsem, že kentaur je napůl člověk a napůl kůň. Děvčátko se zamyslelo a dodalo, že jsou určitě modří. Nevím, kde se v tak malém člověku bere taková jistota. Ale dítě bylo stále tišší a vzdálenější, světlo v jeho očích modřejší a strnulejší, až se nakonec víčka zavřela a spánek si děvčátko utrhl jak ovoce ze stromu.

Ale Emma lže, ona ví, že žádní kentauři nejsou, jenže já ji neumím přinutit, aby to přiznala. Brzy pochopí, že ani já nejsem a nebudu, a našťvaná a nesmírně smutná rozdupá na schodech kostela drahou, výstřední kytku. Ale mně se nikdy nelíbily ženy, jako je Emma. Černý kabát upnutý až ke krku, křiklavá čepice z Osla a chůze – ta její chůze! Kolíbavá a umanutá, jako by se jí mezi nohama houpal příliš velký mužský úd. Jako by život byl řeka, která podmílá nohy. Ona si myslí, že vše dříve nebo později dospěje k anarchii. „Všechno tomu nasvědčuje,“ tvrdí. I kentaur je z jejího pohledu čirá anarchie a je div, že se nechala přemluvit ke svatbě v kostele. Možná proto, že jsem svědky chtěl vzít z ulice. „Prvního, kdo půjde kolem!“ zvolala a v tmavých očích se jí zablýsklo. Tato možnost ji nadchla a vzrušila. Bohužel kostel je kostel a Emma draze zaplatí za to, že se vzdala svých zásad. Vnitřním okem vidím, jak její štíhlé prsty cupují červenou kytku a po proužcích sloupávají stonek. Je mi to tak líto. Každou čtvrtou hodinu do mě hodiny hlouběji a hlouběji zavrtávají svátikající chapadla, bolí to, ale mně se přece nikdy nelíbily ženy, jako je Emma.

Já mám rád vysoké, světlovlasé a veselé ženy. Takové, jako je moje sestra Kristýna, jejíž dítě teď hlídám, aby se ve spánku neskutálelo z postele. Když sedí v kuchyni a loupe brambory a zlaté vlasy jí splývají podél oválného obličeje, tak ušlechtilými pohyby loktů všechno ospravedlňuje. Prochcané schodiště a závan sklepní zatuchliny, rozpraskanou podlahu, pach namrzlých brambor, sousedy, kteří se věčně hádají nebo souloží, skvrny od slunce na vyrudlých tapetách, tranzistorák na kuchyňském stole, a dokonce i šlágry, které kdyby zaslechla Emma, tak by

se odporem rozskočila na tisíce jedovatých kuliček rtuti. Kristýna prostě přistoupí k oknu, jedním rozmáchlým pohybem rozhrne závěsy a usměje se na svět do prudké záře, ze které bolí oči. To stačí, aby Emminy svíčky pobledly a aby se rysy babiččina obličeje připomínajícího svařtělou bramboru na okamžik uvolnily v návalu lásky.

Zaskřípou dveře a stará žena se všourá do místnosti. Celé ráno je neklidná, protože dnes dostane důchod, a v takové dny se budí už v pět, k předválečným šatům připne bílý límeček, na polštář položí občanský průkaz a jako vratká loď proplová tmou vstříc ránu. Jedině nekonečná trpělivost a čas může vytvořit něco takového z masa, žil a krve. Tiše brblá, přikryje dítě a podívá se mi do obličeje. Dýchá mi na krk a její dech je cítit po muškátech a rozinkách. Ta vůně se rodí u ní ve skříni, kde ve spodním šuplíku leží album se snímky mladé, vysoké, světlovlasé a usměvavé ženy. Kristýna je po ní. Stejně nemohu pochopit, jak mohlo to tělo se svařtělou, povislou kůží stoleté želvy být někdy pevné a horké jako Emminy boky, když v noci ležíme přitisknutí těsně k sobě a stařena nás přichází zkontrolovat. Nakloní se nad postel a dlouho a vyčítavě tam stojí jako vrásčitý anděl se svící v ruce, kolem níž tma taje a mizí ve zlatavé trhlině jako černá čokoláda. Emma se chichotá do mého podpaží, chci ji hned, toužím po ní jako nikdy, ale u postele stojí prastará bytost se svící, mrmlá něco o neuklizeném kuchyňském stole, nezastrčeném bezpečnostním řetízku a dívkách, které jsou dneska jak coury. Emma se směje, ale já chci bohyni pomsty říct, že to už stačí, že nenávidím tuhle dobu, která ničí všechno pěkné mezi námi, a že se toho nechci účastnit. Pak se

stará erýnie otočí a šoupajíc bačkorami se vytratí z voňavou tmou naplněného pokoje.

I teď mi dlouze hledí do tváře. Oči mám pevně zavřené. Protože nechci odpovídat na její ustavičné otázky o rozbitém podšálku nebo o tom, kde se moje sestra už zas třetí den tahá. Všechno důležité jsme si pověděli během dlouhých let, pomalu to mizí z povrchu zemského a stále řidčeji se v našich očích zableskne vědomí něčeho jiného, než je chléb, který jsem zapomněl koupit, nebo bolest, co užívá kosti.

Stařena těžce vzdychne, jako by jí na šíji spočívala celá hora, a pomalu se vleče z pokoje do kuchyně, kde v rohu stojí její postel.

Svět je přesycen vášní, pro stařenu není místa, kde by mohla ulehnout a zemřít. V noci za všemi stěnami skřípají postele a vržou matrace, výkřiky se střídají s horkým, rychlým dechem, zpovědi opilců s naplno puštěnými výukovými kazetami angličtiny, a tenhle rámus ona poslouchá, smutná a prochladlá, pod bílým prostěradlem se záplatovaným středem. Nezávidí sílu, kterou kolem sebe šíří rozsvícené reflektory aut a boky mužů, nezávidí nic a nic už si ani nemyslí. Jen občas v ní ještě vzplane hrdost, která časem shořela na uhel, proti nezaslouženému, nestydatému tichu, třeba tehdy, když vejde do pokoje, kde si hraje Kristýnin syn se svými spolužáky. Vzduch je horký od jejich mrštných, chlapeckých těl a špinavých drobných prstů, od jejich červených rtů, pronikavého smíchu a hlavně od nestydatého mlčení a pohledů. To pak musí utéct jako služka, která se dopustila krádeže, a svou blízkou smrt skrýt pod polštářem jako potupné tajemství. Kristýna se domů vrací k ránu, šaty má načichlé kouřem a vo-

ňavkami, na jejím teplém rameni se stará konečně může vyplakat a útěchu odmítat slovy: To všechno je teď pro moje dobro. Čím víc se mě zříkáte, tím je to pro mě lehčí.

Já ležím a neslyším ani jediného kentaura, ale nejasně si začínám vzpomínat na jedno ráno, kdy jsme s babičkou jeli autobusem plným lidských dechů do Pasvalysu k jejímu Vytautasovi. Autobus se třese a rachtá, jak se žene nažloutlými litevskými rovinami. My se sestrou sedíme na babiččině klíně jako v měkké, teplé míse. Řidič si zapaluje jednu od druhé, autobus se plní hořkým kouřem, jež občas protne slabý průvan. Pole jsou strnule klidná, obloha jak cáry roztrhaného ubrusu a autobus křečovitě brzdí u žlutých domků, kde si v zahradách pod smrky vykračují krocani s červenými krky, které jim v ledovém větru mrznou.

Babička jede do Pasvalysu, aby řekla svému Vytautasovi, že jejich jedinou dceru, naši mámu, si vzala řeka. Ale Vytautas nepřichází a já se musím dívat do babiččiných velkých, vráskami orámovaných očí. Zračí se v nich zvláštní šed'. Léta lásky, říká. Zato teď...

Cestou zpátky se na nás snáší sních.

U dveří někdo zvoní. Otvírám oči a vidím nad sebou obloučky obočí malého děvčátka. Je podobná staré erýnii. Moje máma jí také byla určitě podobná. Přepadá mě nesnesitelné rozechvění. Jako dnes ráno, když jsme se se stařenou střetli na prahu a já, hnán zvláštní, nečekanou silou, jsem k jejímu i svému překvapení na její svraštělé rty přitiskl svoje, jako bych chtěl proniknout zpátky. Tam, kde nám bylo dobře, tam, kam už to nejde. Tam, kde se ještě nikdo nikoho nezřekl.

Znova zvoní zvonek. Čekám, až se šoupavé kroky z kuchyňského kouta přišourají ke dveřím. Ale v celém domě vládne strnulé ticho. Na celém světě není jediný kentaur ani erýnie. Musím se zvednout sám. Bojácně nahlédnu do kuchyně. Je tam jenom malý, scvrklý raneček pod záplatovaným prostěradlem a takové ticho, že je možné rozeznat každý zvuk a zasadit ho do květináče jako kytku.

Za dveřmi stojí pohledná, světlolvasá poštačka, která se polekala, když spatřila můj výraz. Děkuji, říkám, podepisuji místo babičky příjem důchodu a táhnu poštačku do pokoje. Dneska mi umřela babička, sestra je děvka a nestará se o svoje děti, dám vám všechny tyhle peníze, jen když se posadíte tady u toho roztomilého dítěte a já si na minutku odskočím. Vám babička určitě taky říkávala, že se děti nesmějí nechávat o samotě, jinak že je klekánice vymění za čertovo dítě s obří hlavou a velikánskýma očima, jenže já se teď nutně potřebuju s někým sejít!

Venku je blátivé počasí, ale já se nevyhýbám sněhu, kterým mě zdraví lavina aut, div se nepřerazím o vyhladovělého psa, ten zakňučí a vyčítavě mi pohledne do očí. To je ono tísnivé ticho, které studí v tomto bahnitém, mrazivém světě. Je vždycky vedle nás, na vzdálenost jednoho kroku. Emma si s ním umí dobře poradit, ačkoli se mi nelíbí ženy, jako je ona.

V kostele mě pozorují s nedůvěrou, u oltáře se mě pokoušejí zadržet, ale já jdu dál, hnán temným pudem jako saracén, prohlašuju, že srovnám tenhle zatracenej kostel se zemí, pokud mi neřeknou, kam se poděla dívka, co čekala na schodech.

Kněz v sakristii se mě mírným hlasem ptá, jestli ta dívka držela v ruce červenou kytku. Myslím, že ano,

odpovídám a zvedá se mi nálada. Jestli myslíte tu, tak ta se před hodinkou vdala.

Ach, Emma, moje Emma. Sedím na lavičce u kostela a cítím, jak mi vlhko pomalu proniká až na kůži. Vítr prohání vzduchem křehké vločky. Umím si představit, jak vypadaly její oči, když přistoupila k prvnímu kolemjdoucímu, pohlédla vzhůru a na jejím horkém, uplakaném obličejí tál sníh.

„Mohl bys mě milovat?“ ptá se ho. „I kdyby to mělo být jen na jeden den?“

Ano, Emmo, teď jsem opuštěný kentaur, jehož oháňka nikdy nechápala, co chtějí uši, ale současně jsem na tebe hrdý, je to všechno přesně v tvém stylu a upřímně řečeno, jen velmi hloupý kolemjdoucí by s tebou nešel k oltáři. To se mi honí hlavou, když pokradmu pozoruji svou nahou babičku. Ukázalo se totiž, že poštačka je rozumná žena, a zatímco na mě čekala, otevřela okno, aby duše mohla vylétnout ven, a na víčka mrtvé položila dvoulatové mince z posledního důchodu, takže ji teď můžeme umýt.

Stařenka nás všechny klamala, jenom v obličejí vypadá sešle jako prastará kronika, která se hodí tak akorát na podpal, zato nohy má štíhlé a pevné, ňadra bílá a její klín září jako květ lilie. Uctivě na něj hledím jako na cenu, která mi byla nenadále udělena coby poslední zázrak, když ruce jsou už složené a všechno je ztraceno.

U dveří někdo stále zvoní a zvoní. Probouzím se do hlubiny šedého dne. Dítě sedí na posteli, oči má ještě plné modrého světla spánku a v rukou drží plyšového medvídka. Od dveří je slyšet šoupání bačkor a mrmlání. Stařena jako vždycky říká, že všechny ženy jsou teď coury a že se mám konečně zvednout z postele, protože mě právě jedna taková hledá.

Na chodbě stojí Emma s červenou polámanou kytkou v ruce. Nechám ji, ať mě mlátí, šílený radostí a šťastný jak blecha, a říkám, že jsem doopravdy, vážně, PŘÍSAHÁM, usnul, když jsem čekal, až pod okny poběží modrý kentaur.